

ปัจจุบันกาลในบทละครเรื่อง

La Demande d'emploi และ *Les Travaux et les Jours* ของมิเชล วินาแวย์ (Michel Vinaver)

สุวรรณภา สถาปัตยกรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทละครของมิเชล วินาแวย์ ได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นบทละครแห่งปัจจุบันกล่าวคือเป็นละครร่วมสมัยที่สะท้อนภาพชีวิตสามัญชนผู้เผชิญวิกฤติต่างๆ ในชีวิตประจำวัน แต่ผลงานของวินาแวย์แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากละครในชนบเดิม ความสมจริงของละครสองเรื่องของเขาคือ *La Demande d'emploi* และ *Les Travaux et les Jours* เกิดจากกลวิธีการประพันธ์ที่เป็นนวัตกรรมของละครแบบใหม่ เราจะพบว่าในฉากเดียวกันเหตุการณ์หลากหลายเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน โดยการหลอมนซ้อนมิติสถานที่และเวลา ไม่มีการเรียงลำดับเหตุการณ์ ตัวละครทุกคนแสดงพร้อมกันและดูเหมือนว่าจะพูดคุยกันอย่างไม่ต่อเนื่อง เพราะหัวข้อสนทนาเปลี่ยนอย่างฉับพลันตามมิติเวลาและสถานที่ที่เปลี่ยนไป ราวกับว่าเวทีชุมนุมเศษเสี้ยวนับร้อยนับพันของภาพชีวิตปัจจุบันไว้ในคราวเดียว เมื่อนำชิ้นส่วนต่างๆ มาปะติดปะต่อกันจะพบเอกภาพทั้งดงามของละครและความนัยอันลึกซึ้งเกี่ยวกับระบบสังคมปัจจุบัน

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มิเชล วินาแวย์ เป็นหนึ่งในนักเขียนบทละครที่มีชื่อเสียงโด่งดังในวงการละครฝรั่งเศสตั้งแต่ปี 1970 เป็นต้นมา แต่ถึงกระนั้นบทละครของเขามักได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นผลงานที่เข้าใญ่ยากและนำไปแสดงไม่ได้ อย่างไรก็ตามหากวิเคราะห์งานทั้งหมดของนักประพันธ์ผู้นี้แล้ว เราจะพบเอกลักษณ์อันทรงพลังยิ่งในลีลาการประพันธ์ของเขา คือการเขียนบทละครสะท้อนความจริงในชีวิตประจำวันที่ด้าะตื่นแต่นำมาผูกเป็นเรื่องราวโดยใช้กลวิธีการนำเสนอแปลกใหม่ ใช้ฉากและการแสดงผิดแผกจากขนบเดิม อาจกล่าวได้ว่ากลวิธีการประพันธ์ของเขาคลายคลึงกับศิลปะของจิตรกรแอบสแตรก กล่าวคือ เริ่มจากการรวบรวมของศัพท์เพหะระในชีวิตประจำวันแล้วคัดขึ้นส่วนที่ต้องการออกจากกองวัตถุดิบที่ไร้รูปทรงเพื่อนำประกอบเป็นเรื่องราวสะท้อนแก่นสารแห่งชีวิต วินาแวย์กล่าวว่า "สำหรับผมแล้วละครคือสิ่งนั้นแหละ คือการประสานชิ้นส่วนแตกๆ เข้าด้วยกัน"¹

ภาพชีวิตในบทละครของวินาแวย์จึงเสมือนภาพต่อชิ้นส่วนต่างๆ ของความจริงอันหลากหลาย ไรท์ที่สิ้นสุด ในบทละครเรื่อง *Les Travaux et les Jours* และ *La Demande d'emploi* วินาแวย์ซุ่มนุ่ภาพชีวิตปัจจุบันในแง่มุมต่างๆ ไว้ในฉากเดียว ด้วยเห็นว่าในชีวิตจริงเหตุการณ์ทั้งหลายแม้ดำเนินไปในสถานที่ต่างกันแต่สามารถเกิดพร้อมกันได้ การนำองค์ประกอบที่หลากหลายหรือขัดแย้งกันมาปะติดปะต่อกัน แทนที่จะสร้างความสับสนกลับทำให้เข้าใจสัมพันธ์ภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กันได้กระจ่างชัดขึ้น

วินาแวย์ย้ำว่าในวิถีชีวิตอันซับซ้อน "เป็นไปได้ที่จะแยกโลกส่วนตัวออกจากสังคมภายนอก"² ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชีวิตส่วนตัวและโลกแห่งการทำงานจึงเป็นหัวใจของมิติพื้นที่ในบทละครของวินาแวย์ อาจกล่าวได้ว่าภาพชีวิตปัจจุบันปรากฏขึ้นในทุกแง่มุมและทุกเสี้ยวเวลาของละคร วินาแวย์สังเกตว่าคนเราพูดคุยใน

¹ Evangelina Barreto, "L'entretien avec Vinaver," in *Acteurs*, n° 42, novembre 1986, p.38.

² Jean-Pierre Sarrazac, "L'écriture au présent : nouveaux entretiens," in *Travail théâtral*, n° 24-25, juillet-décembre 1976, p. 85.

ชีวิตประจำวันอย่างไร เขาใช้กลวิธีทางภาษาผูกบทสนทนาที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ละครใช้คำพูดที่ตาสั้นและดูคล้ายไร้สาระสะเปะสะปะ ผู้อ่านจะค้นพบความหมายหลากหลายที่ค่อยๆ ปรากฏขึ้น วินาแวร์กล่าวว่า “บทประพันธ์ของข้าพเจ้าได้จากการรวบรวม ตัดต่อและดักทอข้อมูลเข้าด้วยกัน จากกระบวนการซึ่งเริ่มจากสิ่งที่คุณได้ประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น ข้าพเจ้าเจาะเข้าสู่เรื่องที่รู้จักกันดีและน่าสนใจ” (*Ecrits sur le théâtre* เล่ม 1 หน้า 124) บทความเรื่องนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาความสมจริงของมิตีพื้นที่ในบทละครของวินาแวร์ ลิลาภาษาและศิลปะการผูกร้อยเรื่องราวที่เป็นกุญแจไขสู่โลกปัจจุบันซึ่งนักประพันธ์ฝรั่งเศสผู้นี้ซ่อนความนัยอันลึกซึ้งไว้

1. ความสมจริงของมิตีพื้นที่

แม้ว่าบทละครของวินาแวร์เสนอเรื่องราวในแวดวงชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องราวที่ผู้ชมละครรู้จักและคุ้นเคย แต่วินาแวร์ไม่ได้มุ่งเสนอเรื่องที่เกิดขึ้นจริง หากแต่หยิบยกประเด็นที่เป็นลักษณะเฉพาะแห่งยุคมาผูกโยงในรูปแบบใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่าในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ปัญหาสำคัญคือการไม่มีเส้นขีดคั่นระหว่างโลกส่วนตัวกับสังคมภายนอก บัจเจกชนไม่มีพื้นที่ส่วนตัว เพราะโลกส่วนตัวย่นล้ำเข้าไปในโลกภายนอก ดังเช่นในบทละครสองเรื่องของวินาแวร์ คือ เรื่อง *La Demande d'emploi* (1971) และ *Les Travaux et les Jours* (1977) วินาแวร์สร้างมิตีพื้นที่ “สมจริง” โดยจัดพื้นที่ครอบครัว (ส่วนตัว) และสถานที่ทำงาน (สังคม) ให้เหลื่อมซ้อนอยู่ในฉากเดียวกัน ฌอง-ปีแอร์ แรงการ์ กล่าวว่า “ราวกับว่าวินาแวร์พยายามที่จะเล่าหรือขมุกขมูญทุกเรื่องในขณะเดียวกัน มีอาจจะเว้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้แต่เพียงชั่วคราว”³ ผู้ประพันธ์ละทิ้งขนบการเล่าแบบลำดับเหตุการณ์ด้วยต้องการนำเสนอชีวิตทุกด้านพร้อมกันในแต่ละฉาก

³ Jean-Pierre Rynjaert, “Sur Michel Vinaver : saisir le monde, entre ordre et désordre,” n *JEU, cahier de théâtre*, 1981.2, p.75

ในเรื่อง *La Demande d'emploi* แก่นเรื่องหลักคือความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตครอบครัวและหน้าที่การงาน โดยเน้นการเคลื่อนย้ายจากพื้นที่แรก (ครอบครัว) ไปสู่พื้นที่ที่สอง (การงาน) วินาแวย์แบ่งขอบทละครออกเป็น 30 ตอนโดยเรียกว่า "ท่อน" (*morceau*) เพราะต้องการเน้นลักษณะของภาพต่อชิ้นส่วน ในแต่ละท่อนของบทละคร ชีวิตครอบครัวและชีวิตทำงานดำเนินควบคู่พร้อมกันไป ดังจะเห็นได้ว่าคำบรรยายฉากระบุว่าตัวละครทั้งสี่ "เล่นอยู่บนเวทีตลอดเวลา" ได้แก่ ฟาช (Fage) ผู้จัดการฝ่ายขายซึ่งตกงานมาสามเดือนแล้ว ลูอิซ (Louise) ภรรยาของฟาช นาทาลี (Nathalie) ลูกสาวของฟาชและลูอิซ และ วาลาซ (Wallace) ผู้จัดการฝ่ายจัดหาผู้บริหาร ตัวละครทั้งสี่แสดงบทบาทปะชันกันในฉากเปิดเรื่องดังนี้

WALLACE. – Vous êtes né le 14 juin 1927 à Madagascar

LOUISE. – Chéri

FAGE. – J'ai physiquement

WALLACE. – C'est évident

LOUISE. – Quelle heure est-il ?

NATHALIE. – Papa ne me fais pas ça à moi

FAGE. – C'est un idéal qu'on se forge en commun je veux dire qu'on ne travaille pas seulement pour le bulletin de salaire

LOUISE. – Tu aurais dû me réveiller

FAGE. – J'allais le faire et puis tu dormais avec tant d'abandon

WALLACE. – Que faisaient vos parents en 1927 à Madagascar ?

FAGE. – Avec ton bras replié c'était joli à regarder

NATHALIE. – Papa si tu me fais ça

LOUISE. – Je n'ai pas ciré tes souliers

FAGE. – Mon père était médecin militaire

(*La Demande d'Emploi*, premier *morceau*)

วาลาซ : คุณเกิดเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 1927 ที่มาดากัสกา⁴

⁴ ในการแปลบทละครของวินาแวย์นี้ ได้แปลตรงตัวคงตามต้นฉบับเพื่อรักษารูปแบบการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ซึ่งจงใจให้มีลักษณะที่ไม่ชัดเจนและอาจเข้าใจยาก อันเป็นภาษาพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

อนึ่ง ผู้ประพันธ์ไม่ได้ใช้เครื่องหมายวรรคตอนใดๆ ในประโยคภาษาฝรั่งเศส ดังนั้น เมื่อแปลเป็นภาษาไทย จึงเรียงคำติดต่อกันไปโดยไม่มีวรรคตอนเช่นกัน ยกเว้นบางประโยคที่แม้จะไม่

- ลูอิซ : ที่รักคะ
 ฟาช : ผมมีสุขภาพ
 วาลาซ : ชัดเจนทีเดียว
 ลูอิซ : ก็โหมงแล้ว
 นาทาลี : พ่อ อย่าทำอย่างนั้นกับหนู
 ฟาช : เป็นอุดมคติที่เราสร้างร่วมกัน ผมหมายความว่าเราไม่ใ้ทำงานเพื่อเงินเดือนเท่านั้น
 ลูอิซ : พ่อน่าจะปลุกหนู
 ฟาช : ก็ว่าจะปลุกอยู่เหมือนกัน แต่เห็นหนูกำลังนอนหลับอตุ
 วาลาซ : ปี 1927 คุณพ่อคุณแม่คุณไปทำอะไรที่มาจากอากาศครับ
 ฟาช : แขนงอพิบ นำเอ็นดูดี
 นาทาลี : พ่อคะ ถ้าพ่อทำกับหนูอย่างนั้น
 ลูอิซ : ฉันไม่ได้ขั้ตรงเท่าคุณคะ
 ฟาช : คุณพ่อผมเป็นแพทย์ทหาร

(La Demande d'emploi ท่อนแรก)

ในฉากข้างต้น ชีวิตส่วนตัวและชีวิตสังคมพัวพันกันจนแยกไม่ออก เนื้อหาละครจะสลับเปลี่ยนไปมาในหลายเรื่อง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งที่สุดคือเรื่องการใช้สัมภาษณ์ผู้สมัครงาน วาลาซผู้จัดการฝ่ายจัดหาผู้บริหารเป็นผู้สัมภาษณ์โดยใช้จิตวิทยาแบบอเมริกันในการพูดคุย วิธีการดังกล่าวอยู่ในความนิยมอันดับหนึ่งของสังคมฝรั่งเศสในปีที่วินาแวร์เขียนบทละครนี้คือปี ค.ศ.1971 เป็นวิธีค้นหาความจริงในทุกแง่ทุกมุมในชีวิตผู้สมัครงานรวมถึงเรื่องปกปิดส่วนตัว วาลาซเพลิดเพลินกับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีเครื่องหมายวรรคตอน แต่ด้วยลักษณะโครงสร้างภาษาฝรั่งเศส ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและแบ่งวรรคตอนได้ทันที ในการแปลจึงได้เว้นวรรคระหว่างคำเพื่อให้ชัดเจนขึ้น

การสัมภาษณ์ครั้งนี้ยิ่งนัก รู้สึกกระหึ่มที่มีอำนาจเหนือผู้สมัครงานจนถือว่าการสัมภาษณ์ดังกล่าวเป็นผลงานที่เขาสร้างสรรค์ขึ้น เขากล่าวกับฟาซว่า

WALLACE. – L'interview au départ est comme un champ de neige j'y fais la trace une toile blanche

LOUISE. – Comprends-tu chéri ? Tout ce que nous avons construit

FAGE. – Eh bien ?

LOUISE. – J'y tiens

WALLACE. – Le peintre devant son chevalet avec son pinceau il commence à ôter le blanc c'est ça l'acte peu à peu enlever tout ce blanc

(*La Demande d'Emploi*, morceau treize)

WALLACE. – Vous arrive-t-il de vous dégoûter de votre personne? Quand vous avez été lâche avec un de vos collaborateurs? Lâche avec votre femme? Lâche avec votre fille? Quand vous savez que vous avez trahi une certaine idée de vous-même? Ca vous arrive à tous n'est-ce pas? Quand vous étiez enfant aviez-vous déjà cette habitude de mastiquer? Avez-vous du mal à vous contrôler? Souhaitez-vous que j'ouvre un peu la fenêtre? Etes-vous avec les femmes dans l'intimité acharné après la performance? Manquez-vous de patience quelquefois? De discernement? Vous souciez-vous de leur plaisir? Vous repliez-vous sur vous-même après le plaisir? Dans quelles choses prenez-vous le plus plaisir? Jusqu'où vous porte le désir? Quel est votre plus fort désir?

(*La Demande d'Emploi*, morceau vingt-cinq)

วาลาซ : ในตอนต้น การสัมภาษณ์ดูราวกับทุ่งหิมะ ผมขีดรอยไว้ ทุ่งก็เหมือนผ้าขาวนั้น

ลูอิซ : คุณเข้าใจไหมคะที่รัก ทุกสิ่งที่เราสร้างขึ้นมา

ฟาซ : แล้วยังไง

ลูอิซ : ฉันให้ความสำคัญค่ะ

วาลาซ : จิตรกรหน้าขาหยังภาพ จับพู่กันขึ้น เริ่มลบพื้นขาว นั้นแหละงานของเขา เอาพื้นขาวออกทีละน้อย

(*La Demande d'emploi* ตอนที่ 13)

วลาซ : คุณเคยรู้สึกขะเขย่งตัวเองบ้างไหมเวลาที่คุณทำอะไรแย่งๆ กับเพื่อนร่วมงานคนหนึ่ง หรือกับภรรยา หรือกับลูกสาว หรือเวลาที่คุณรู้สึกว่าได้ทรยศความคิดบางอย่างของคุณเอง ก็เกิดขึ้นได้กับทุกคนมิใช่หรือ ตั้งแต่ตอนเป็นเด็กๆ คุณมีนิสัยชอบเคี้ยวหยับๆ อย่างนั้นหรือ รู้สึกควบคุมตัวเองลำบากไหม คุณอยากให้ผมแฉ่หน้าต่างไว้หน้อยไหม หลังกิจกรรมคุณมีความสัมพันธ์ร้อแรงกับสาวๆ หรือเปล่า บางครั้งคุณเคยขาดความอดทนหรือคิดผิดบ้างไหม คุณนึกถึงความพอใจของพวกเขาบ้างหรือเปล่า หรือคุณนึกถึงแต่ตัวเองเมื่อมีความสุขแล้ว คุณรู้สึกเพลิดเพลินกับอะไรที่สุด คุณมีความปรารถนาแ่ไหน คุณปรารถนาอะไรที่สุด

(La Demande d'emploi ตอนที่ 25)

การสัมภาษณ์นี้สร้างอารมณ์สะเทือนใจแก่ผู้ชมละครซึ่งได้เห็นว่าวลาซก่อกวนฟาช จนกระทั่งเขาควบคุมสติไม่ได้ถึงกับแสดงความโกรธเกรี้ยวออกมา

อย่างไรก็ดี ในขณะที่ผู้ชมตั้งมตาอยู่ในโลกของงานนั้น ละครยังเสนอสถานการณ์อื่นด้วย นั่นคือ ปัญหาครอบครัว บทโต้ตอบต่างบริบทสะท้อนภาพชีวิตที่ซ้อนทับกัน ลูอิซทนสภาพชีวิตที่อึดอัดขัดสนไม่ได้ นาดาสิลูกสาววัยสิบหกใช้ชีวิตเสรีแบบหนุ่มสาวในยุค 1968 คือขาดสำนึกเรื่องความรับผิดชอบ ห้องทำงานของวลาซและที่พักซึ่งฟาชอาศัยอยู่กับภรรยาและบุตรสาวหล่่อมซ้อนกันบนฉากเป็นมิติพื้นที่ซึ่งดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกัน ผู้ชมติดตามเรื่องราวซึ่งตัดข้ามอย่างรวดเร็วจากพื้นที่หนึ่งไปสู่อีกพื้นที่หนึ่ง ในทัศนะของวินาแวร์ ชีวิตจริงมีลักษณะเช่นนี้ คือคนเราอยู่กับตัวเองและกับผู้อื่นในเวลาเดียวกัน ละครของวินาแวร์จึงไม่ยึดติดกับฉากใดฉากหนึ่งของชีวิต บทพูดของตัวละครเป็นบทสนทนาในช่วงเวลาต่างๆ ขณะทำงานและขณะที่เผชิญกับปัญหาครอบครัว วินาแวร์นำ "ชิ้นส่วน" หลากหลายไว้ความต่อเนื่องเหล่านี้มาเรียงร้อยเข้าด้วยกันเพื่อนำเสนอ "ภาพจริง"

ของชีวิตธรรมดาสามัญซึ่งไม่สามารถแยกได้ระหว่างตัวเอง ครอบครัว ผู้อื่น หน้าที่ การงานและความอยู่รอดทางเศรษฐกิจสังคม

อย่างไรก็ตาม บทละครของวินาแวย์ไม่ได้มุ่งเน้นโลกแห่งความขัดแย้ง แต่ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว เขากล่าวว่า “โลกของคนเรา ประกอบด้วยพื้นที่ส่วนตัว (ครอบครัว ความรัก) และพื้นที่งานอาชีพ ทั้งสองส่วน ประสานกันเป็นพลวัตของแต่ละบุคคล แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ถาวร”⁵

ในเรื่อง *Les Travaux et les Jours* วินาแวย์นำเสนอโลกทั้งสองส่วนพร้อมกัน ไป เขาเล่าเรื่องย่อของบทละครดังนี้

“อานน์ นิโกล และอิวเวต รับเรื่องร้องทุกข์ต่างๆ ของลูกค้าทั้ง ทางโทรศัพท์และทางจดหมาย ก็แยร์ไม่รับผิดชอบดูแลการซ่อมแซม สินค้าชำรุดที่ถูกส่งกลับมา โจคูอาร์เป็นหัวหน้างาน ทั้งห้าคนเป็น พนักงานผู้รับผิดชอบแผนกบริการหลังการขายของบริษัทโกซง

โกซงเป็นยี่ห้อเครื่องบดเมล็ดกาแฟ ผู้คนจำนวนหนึ่งไม่ยอมใช้ เครื่องบดเมล็ดกาแฟยี่ห้ออื่นเลยนอกจากของโกซง ไม่ใช่เพราะเชื่อมั่น ในคุณภาพของผลิตภัณฑ์เท่านั้นแต่เป็นความผูกพันทางใจและศรัทธา ที่มีต่อยี่ห้อโกซง

ความผูกพันทำนองเดียวกันนี้ยึดเหนี่ยวพนักงานทุกคนของ บริษัทโกซงซึ่งเกิดพันธะทางใจที่อยู่นอกสัญญาจ้าง

บทละครเรื่องนี้สำรวจพื้นที่หัวใจของพนักงานห้าคน รวมทั้ง ความผูกพันที่พวกเขามีต่อบริษัทและลูกค้าบริษัท ความรักไม่นำมาซึ่ง ความสุขเสมอไป พื้นที่หัวใจย่อมมีความตึงเครียดและความขัดแย้ง จนกระทั่งแตกร้าหรือแหลกสลายไปในที่สุดเมื่อถูกรุกราน ณ เวลานั้น เรื่องราวจึงถูกเล่าขานขึ้น”

⁵ Michel Vinaver, *Ecrits sur le théâtre, tome 2* (Paris: L'Arche, 1998), p. 60-61.

(บันทึกความจำเกี่ยวกับผลงานของข้าพเจ้า ของมิเชล วินาแวย์ ค.ศ.1986)

ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรักและงานนั้น วินาแวย์ชี้ให้เห็นความไม่แน่นอน และการเปลี่ยนแปลงจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่ง ผู้ชมประจักษ์ว่าอารมณ์ ความรู้สึกลึกซึ้งที่สุดของคนสามารถผันแปรไปตามเงื่อนไขสังคมภายนอกหรือหน้าที่การงาน ความคิดหลากหลายผสมผสานปนเปกันในการพูดจา คำถามคำตอบ ไม่สอดคล้องกันเนื่องจากมีหัวข้อสนทนาอื่นแทรกเข้ามาทุกระยะ บ่อยครั้งที่คำพูดของตัวละครพาดพิงเรื่องคนละเรื่องหรือขัดแย้งกัน เป็นการนำเสนอภาพมุมต่างๆ ของชีวิตในมิติพื้นที่ที่เลื่อมซ้อน ในละครเรื่องนี้ พนักงานหญิงทั้งสามคนคือ อานน์ นิโกลและอิวเวตพูดคุยเรื่องส่วนตัวกันเมื่อว่างจากการรับโทรศัพท์ หรือบางทีแม้แต่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่พวกหล่อนก็สามารถคุยกันไปตอบลูกคำไปอย่างคล่องแคล่ว

NICOLE. – On lui a déjà changé le moteur trois fois

YVETTE. – J'ai cru mourir

NICOLE. – Un moulin neuf modèle Aristocrate au prix du Standard c'est l'offre exclusive Cosson à ses fidèles clientes chaque fois qu'il s'agit d'un cas irréparable

YVETTE. – Oui au fond du couloir c'est moche d'être belle c'est pareil et si je me défends

ANNE. – Ça lui arrache les entrailles il faudra qu'elle s'y fasse

NICOLE. – Profitez-en la vitesse n'est pas plus grande c'est même le contraire mais pour la préservation de l'arôme l'Aristocrate est plus performant vous serez émerveillée du silence de cet appareil votre carrosserie tout cabossée j'ai votre fiche sous les yeux trois fois qu'on lui a changé le moteur la première fois il y a sept ans

YVETTE. – Amoureuse ?

ANNE. – De Guillermo

YVETTE. – Oui

ANNE. – A quitté son mari pour lui

(*Les Travaux et les Jours, morceau liérr*)

นิโกล : เราเปลี่ยนเครื่องให้สามครั้งแล้ว

อิวเวต : นึกว่าจะตายซะแล้ว

นิโกล : เครื่องบดใหม่รุ่นอริสโตแครทในราคาเท่ารุ่นมาตรฐานค่ะ บริษัทโกซงเสนอให้เป็นพิเศษเฉพาะกับลูกค้าเก่าแก่ของบริษัทเท่านั้น นะคะในกรณีที่ซ่อมไม่ได้

อิวเวต : ค่ะสุดท้ายเดิน แยกจึงที่เป็นคนสวย เหมือนกันเลย แล้วถ้าฉัน ปกป้องตัวเอง

อานน์ : นั่นนะ ที่มึงแทงใจดำหล่อนเชียวนะ หล่อนคงต้องทำใจ

นิโกล : ค่ะจริงๆ ค่ะความเร็วไม่ได้เพิ่ม ซ้ำลงด้วยซ้ำแต่รุ่นอริสโตแครท รักษากลิ่นหอมได้ดีกว่าคุณจะทำอะครรยใจกับความเงียบของรุ่นนี้ ตัวเครื่องของคุณบุบหมัดดิฉันมีต้นเรื่องคุณอยู่ค่ะเราเปลี่ยนเครื่องให้ สามครั้งแล้วครั้งแรกเมื่อเจ็ดปีที่แล้ว

อิวเวต : ตกหลุมรักหรือ

อานน์ : ก็บักแยร์โม

อิวเวต : ใช่

อานน์ : ทั้งสามมีไปอยู่กับเขา

(Les Travaux et les Jours ตอนที่ 1)

ผู้ชมละครของวินาแวลด์ไม่ได้ที่จะหัวเราะขบขันเมื่อได้ฟังตัวละครพูดจาไม่ ปะติดปะต่อหรือใช้ภาษาต่างระดับสลบกันไป มีทั้งถ้อยคำสุภาพเป็นทางการเมื่อ ตอบโทรศัพท์และสำนวนสนทนาสนมเป็นกันเองเมื่อพูดคุยกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน แรกเริ่มนั้นระดับภาษาที่ใช้จะแตกต่างกันมากเสียจนดูเหมือนว่าพนักงานหญิงทั้ง สามสามารถแยกเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวออกจากกันได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อตัวละครชายคือกียาร์โมและโจดูอาร์เข้าฉาก หัวข้อสนทนาเริ่มปะปนแยกแยะมิได้ ความสัมพันธ์ของตัวละครดูก็่างระหว่างเรื่องส่วนตัวและเรื่องงาน รวกับว่าเวที ละครกำลังนำเสนอมิติพื้นที่ห้าแบบซ้อนทับกัน สถานที่ทำงานกลายเป็นโลกของ บัจเจกชนห้าคนวางเหลี่ยมกันดังนี้

GUILLERMO. – Pourquoi tu parles de mon père?
 NICOLE. – Il a pas été tué pour ses idées?
 GUILLERMO. – C'est Mme Serge qui demande M.Jaudouard
 NICOLE. – Mort dans les cachots de Franco
 GUILLERMO. – Pour lui remettre une note de service de M.Bataille
 NICOLE. – Après avoir fait ce petit garçon
 YVETTE. – *Cosson Après-Vente à votre service je vous écoute quel est votre numéro de référence?*
 ANNE. – Je ne sais pas encore
 NICOLE. – Mais c'est pour quand ?
 GUILLERMO. – Pour une petite fête
 ANNE. – Oui j'espère
 YVETTE. – *Trois semaines c'est le délai normal notre usine est dans les Vosges Madame les réparations se font à l'usine il faut compter avec les délais d'acheminement*
 NICOLE. – Guillermo et moi là-dessus on n'est pas d'accord pour Guillermo la direction doit savoir ce qu'elle fait donc elle a toujours raison
 (Les Travaux et les Jours, morceau premier)

กิแยร์โม : เธอพูดถึงพ่อผมทำไม
 นิโกล : ท่านไม่ได้ถูกฆ่าเพราะเรื่องความคิดหรือ
 กิแยร์โม : มาตามแชร์ชขอพบคุณโจดูอาร์ครับ
 นิโกล : ตายในคุกของฟรองโก
 กิแยร์โม : จะเอาบันทึกของคุณมาไต่ถามให้
 นิโกล : หลังจากที่มิสลูกชายคนนั้นแล้ว
 อีแวนด์ : บริษัทโกชงแผนกบริการหลังการขายคะยินดีรับใช้คะฟังอยู่
 คะหมายเลขเรื่องที่เท่าไรคะ
 อานน์ : ยังไม่รู้เลย
 นิโกล : แต่สำหรับเมื่อไหร่ละ
 กิแยร์โม : สำหรับงานเลี้ยงเล็กๆ
 อานน์ : ก็หวังว่าอย่างนั้น

อิวต : สามสัปดาห์จะเป็นกำหนดเวลาปกติ โรงงานของเราอยู่ที่
 เลส์โวซส์คะคุณผู้หญิงคะเราซ่อมที่โรงงานต้องคิดเวลาขนส่งด้วยคะ
 นิโกล : ก็แERRYโมกับฉันเห็นไม่ตรงกันเรื่องนั้น ก็ERRYโมว่าฝ่าย
 บริหารต้องรู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่คะนั่นจึงเป็นฝ่ายถูกทุกครั้ง

(*Les Travaux et les Jours* ตอนที่ 1)

ในฉากนี้วินาแรร้นำเสนอรูปแบบใหม่ในแง่ที่ความสมจริงเกิดจากความไม่ต่อเนื่อง
 และสลับเหตุการณ์ไปมาอย่างรวดเร็วในช่วงพริบตา โลกส่วนตัวและเรื่องงาน
 ผสมผสานกันไปได้ด้วยกลวิธีทางภาษา แต่ละมิติพื้นที่มีภาษาเฉพาะตัว เมื่อสลับ
 พื้นที่ ภาษาของตัวละครก็เปลี่ยนตามไปด้วยจนดูเหมือนว่าความขัดแย้งต่างๆซึ่ง
 เป็นปมสำคัญของเนื้อเรื่องนั้นเป็นความขัดแย้งของภาษาแบบต่างๆ รวมถึงภาษา
 เฉพาะด้านไร่ซึ่งความรู้สึก ตัวอย่างเช่น

ANNE. – C'est l'oxyde de carbone dégagé par les véhicules à moteur et le
 soufre des fumées d'usine quand il se mélange à l'oxygène ça fixe sur le
 marbre et ça forme une couche de gypse qui s'effrite au moment des
 pluies

(*Les Travaux et les Jours*, morceau six)

อานน์ : เป็นคาร์บอนไดออกไซด์ที่รถยนต์ปล่อยออกมาและ
 ก่ามะดันจากควันเมื่อผสมกับออกซิเจนก็จะเกาะหินอ่อน กลายเป็น
 คราบปูนเวลาฝนตกจะแตกร่อน

(*Les Travaux et les Jours* ตอนที่ 6)

ภาษาเช่นนี้ไม่ได้ปรากฏอยู่ในถ้อยคำของตัวละครเท่านั้น แต่ยังใช้ในประกาศต่างๆ
 ของบริษัทด้วย เช่น พนักงานพึงใจดูอาร์อ่านกฎบริษัทเรื่องขนาดของภาพถ่ายที่
 อนุญาตให้ติดบนผนังห้องทำงานได้ (*Les Travaux et les Jours* ตอนที่ 4) ความ
 คิดเห็นเรื่องการรวมบริษัทโกซงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบริษัทโบบูแล็งซึ่งเป็นชาวใน

หนังสือพิมพ์แต่พนักงานยังไม่ทราบ จดหมายเวียนของสหพันธ์แรงงานเขียนด้วยภาษายากสุดที่จะเข้าใจได้ (ตอนที่ 5) ประกาศหลังการนัดหยุดงานเพื่อจัดระบบใหม่ตามหลักการบริหารจัดการองค์กร (ตอนที่ 7) เรื่องต่างๆ เหล่านี้ถูกนำมาปะติดปะต่อผสมผสานอย่างแยบยล อาจกล่าวได้ว่าความสมจริงของละครอยู่ที่การผูกร้อยเหตุการณ์ต่างๆ ให้หล่อมซ้อนกันใกล้เคียงสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง

โลกที่ไร้ซึ่งความต่อเนื่องนี้เล่นตลกกับผู้อ่านหรือผู้ชมซึ่งเคยชินกับการเข้าใจทุกเรื่องในละครแบบเดิม วินาแวร์กล่าวว่า "สิ่งที่ข้าพเจ้าค้นหาคือการแจกแจงชีวิตสามัญชนที่ไร้แบบแผน"⁶ นับเป็นศิลปะการประพันธ์ที่เลือกความหลากหลายเชิงซ้อนแทนวิธีการเรียบง่าย เป็นการนำเสนอปัจจุบันกาลด้วยวิธีหล่อมซ้อนมิติเวลาและสถานที่และการต่อขึ้นส่วนย่อยๆ ที่กระจุกกระจาย เปรียบดังกระจกหลายเหลี่ยมที่สะท้อนภาพชีวิตปัจจุบัน ปรากฏเงาสลับซับซ้อนลึกล้ำหลายแง่มุมแตกต่างจากกระจกธรรมดา

2. กวาวิกฤติ

บทละครของวินาแวร์มักเสนอภาพชีวิตปัจจุบันในภาวะวิกฤติ ตัวละครต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ถ้อยคำโต้ตอบสะท้อนวิกฤติสังคมและปัญหาจิตใจ ในบทละครของวินาแวร์สังคมปัจจุบันเปรียบเสมือนสนามรบซึ่งใช้ถ้อยคำเป็นอาวุธประหัตประหารซึ่งกันและกัน แทนที่จะเสนอฉากยาวๆ เช่นละครแบบเดิม ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีตัดต่อและสลับมิติพื้นที่เพื่อสื่อความสับสนขัดแย้งในโลกปัจจุบันที่ถูกครอบงำด้วยพลังอำนาจต่างๆ ซึ่งปะทะกันผ่านบทสนทนาหรือปัจจัยอื่นๆ แต่ละฉากนำเสนอปัญหาซึ่งอาจจะมากกว่าหนึ่งเรื่อง ในเรื่อง *La Demande d'emploi* ท่ามกลางกระแสขัดแย้ง ตัวละครทั้งหลายต่างพยายามสุดกำลังที่จะคลี่คลายสถานการณ์ เช่น ฟาซท่าทุกอย่างเพื่อจะได้งานและแก้ต่างให้กับความเหลวแหลกของลูกสาว

⁶ Michel Vinaver, "Auto-Interrogatoire," in *Ecrits sur le théâtre, tome 1* (Paris: L'Arche, 1998), p.307.

FAGE. – Nathalie je cherche un job un seul tu entends ? Chaque lettre qui arrive peut justement être ce seul job que je cherche

NATHALIE. – Je veux le faire papa et le garder

FAGE. – Un job un seul c'est tout

LOUISE. – Mon chéri quand est-ce qu'elle t'a dit ça? Et tu es sûr qu'elle ne plaisante pas?

FAGE. – Tu es encore lycéenne Nathalie

NATHALIE. – Je ne le garderai pas toute la vie un an ou deux jusqu'à ce qu'il sache dire son premier mot

WALLACE. – La combinaison d'un réel dynamisme et d'une personnalité intensément créatrice

FAGE. – Oui vous avez besoin de quelqu'un qui soit une turbine à idées pas un imitateur mais un initiateur eh bien ça correspond assez à qui je suis

WALLACE. – Comprenez-moi bien il ne suffit pas d'engendrer des idées
(*La Demande d'emploi, morceau trois*)

ฟาช : นาทาลี พ่อหางานอยู่งานเดียวเองเข้าใจไหม จดหมายแต่ละฉบับที่ส่งมาอาจเป็นฉบับนั้นพอดีที่เสนองานให้พ่อก็ได้

นาทาลี : หนูจะทำอะไรจะเก็บไว้ให้

ฟาช : งานเดียวเท่านั้นเอง

ลูอิซ : ที่รักคะเธอบอกคุณเมื่อไหร่ คุณแน่ใจนะคะว่าเธอไม่ได้ล้อเล่น

ฟาช : ลูกยังเป็นนักเรียนมัธยมอยู่เลยนาทาลี

นาทาลี : หนูไม่เล็งเงี้ยวไว้ตลอดชีวิตหรือคะแค่ปีหรือสองปีจนกว่าจะเริ่มหัดพูด

วาลาช : เป็นการประสานแนวคิดพลวัตกับบุคลิกสร้างสรรค์สุดๆ

ฟาช : ใช่คุณต้องการคนที่เป็นเหมือนกั๊กหันความคิดไม่ใช่พวกที่ชอบลอกเลียนแบบแต่เป็นนักริเริ่ม นั่นแหละคนอย่างผมเลย

วาลาช : เข้าใจผมหน่อยนะครับว่าการออกความคิดเท่านั้นไม่พอ

(*La Demande d'emploi* ตอนที่ 3)

ภาพลักษณ์ของฟาซที่น่าเสนอละครประกอบกันขึ้นจากเศษเสี้ยวต่างๆ ของชีวิต มีทั้งความขัดแย้งจากสังคมภายนอกและปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ถ้อยคำที่ปลิวคว้างในมิติพื้นที่เหลื่อมซ้อนกลับปะติดปะต่อกันได้อย่างไม่คาดคิดและบ่งบอกความวิบัติของฟาซไว้ล่วงหน้า วาลาซผู้วางตนเป็นมิตรในช่วงแรกของการสัมภาษณ์เพื่อจะยื่นชะโยให้ฟาซเล่าทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่ปิดบัง กลับเปลี่ยนที่ท่าโดยฉับพลัน คุณคามฟาซอย่างหนักเพื่อคิดว่าฟาซจะวางเฉยอยู่ได้ต่อไปอีกนานเพียงใด

WALLACE. – Si ce Mulawa veut épouser votre fille

FAGE. – Nathalie a seize ans et d'ailleurs elle ne veut pas entendre parler de mariage ni d'avortement

WALLACE. – Et vous ?

FAGE. – Vous avez des enfants vous ?

WALLACE. – Si le papa avait été blanc

FAGE. – Vous pensez peut-être que je suis raciste?

[...]

WALLACE. – Et vous cherchez dans votre sens du devoir un alibi à votre lâcheté ce qui du reste redouble la lâcheté

FAGE. – Monsieur j'ai un autre rendez-vous

WALLACE. – Rasseyez-vous

FAGE. – Ravalez vos paroles

WALLACE. – Allons tais-toi

FAGE. – Toi-même boucle-la

WALLACE. – Bien je note vos différentes réactions faculté d'encaisser les coups contrôle de soi sursaut de dignité

(*La Demande d'emploi*, morceau quinze)

วาลาซ : ถ้านายมูโลวาคคนนี้อายากแต่งงานกับลูกสาวคุณ

ฟาซ : นาทาลีอาายุสิบหกแล้วและไม่ยอมรับฟังเรื่องแต่งงานหรือทำแท้ง

วาลาซ : คุณล่ะ

ฟาซ : คุณมีลูกไหม

วาลาซ : ถ้าพ่อเขาเป็นคนขาว

ฟาช : คุณคงคิดว่าผมรังเกียจสีผิว

[...]

วาลาซ : แล้วคุณก็ใช้เรื่องหน้าที่กลบเกลื่อนเรื่องที่คุณชี้ขาดนับว่า
ชี้ขาดยิ่งขึ้นไปอีก

ฟาช : คุณครับผมมีนัดอื่นอีก

วาลาซ : นั่งลง

ฟาช : ถอนคำพูดคุณซะ

วาลาซ : นี่ หยุดพูดเลย

ฟาช : แกนะแหละหุบปาก

วาลาซ : เอาละ ผมบันทึกปฏิกริยาโต้ตอบต่างๆ ของคุณ

ความสามารถในการรับมือ การควบคุมตัวเอง ความหึงในศักดิ์ศรี

(*La Demande d'emploi* ตอนที่ 3)

อาเนอ อูแบร์สเฟลด์ ให้ความเห็นว่ากรซัทกตามอย่างเข้มข้นและวากวน ประกอบด้วย
คำถามคำตอบและการตั้งข้อสังเกตที่ดีไม่มีพิชมีภัยเรื่องภรรยาและบุตรสาวของฟาช
ปัจฉิมเหล่านี้สร้างบรรยากาศแห่งความวิบัติและทางตันที่จบลงด้วยโศกนาฏกรรม⁷

ในบันทึกเตรียมข้อมูลก่อนการประพันธ์เรื่อง *La Demande d'emploi* นั้น
วินาแวย์เขียนไว้ว่า "แต่ละคนมุ่งเล่นงานผู้อื่น ตักตวงประโยชน์หรือเป็นฝ่ายถูก
ตักตวง ไม่มีใครฟังใคร แต่บางขณะก็เข้าใกล้กัน รวมกลุ่มกัน จับคู่กัน ต่างคนต่างมี
เรื่องที่ต้องทำ"⁸ ในเกมชีวิตนี้ ฟาชไม่มีอะไรเป็นจุดขายนอกจากตัวเอง บุคลิกและ
ประสบการณ์ของเขา ในแง่นี้ฟาชจึงใช้ชีวิตทั้งชีวิตเป็นเดิมพันและการสมัครงาน
ครั้งนี้คือการค้นหาตัวตนที่สูญหายไป ฟาชจะค้นพบหรือหวนกลับไปพบคุณค่าและ
การยอมรับนับถือของคนในครอบครัวเหมือนสมัยก่อนตงงานหรือไม่ ศักดิ์ศรีของ
ฟาชและของความเป็นพ่อจะยังคงเหลืออยู่หรือไม่ คำถามเหล่านี้ไม่มีคำตอบอยู่

⁷ Anne Ubersfeld, *Vinaver dramaturge* (Paris: Librairie théâtrale, 1986), p.48.

⁸ Michel Vinaver, *Ecrits sur le théâtre, tome 1* (Paris: L'Arche, 1998), p.245.

ในบทละคร วินาแควร์มุ่งแต่เสนอภาพในช่วงเวลาที่คับขันที่ตัวละครดิ้นรนต่อสู้สงครามชีวิต เมื่อภรรยาของฟาซหางานได้ แทนที่เขาจะรู้สึกโล่งใจที่มีคนช่วยผ่อนภาระใน ขณะที่เขายังคงตกงาน ฟาซกลับเกิดแผลลึกในใจที่สมานไม่ได้

LOUISE. – Et puis on n'aura pas besoin en tout cas tout de suite de vendre ta collection

NATHALIE. – Oh papa je n'en peux plus

FAGE. – Tu ne te sens pas bien?

NATHALIE. – Si si mais j'ai vécu ça si fort

LOUISE. – Cette idée me rendait malade

FAGE. – Je ne veux pas que tu travailles

LOUISE. – Mais c'est fait mon chéri j'ai signé et puis ça me fera le plus grand bien tu sais

(*La Demande d'emploi*, morceau seize)

ลูอิซ : แล้วก็อย่างไรก็ตามยังไม่จำเป็นต้องขายของสะสมของคุณเดี๋ยวนี้

นาทาลี : โอ๊ยพ่อขานหนูทนไม่ไหวแล้ว

ฟาซ : หนูรู้สึกไม่ค่อยสบายหรือ

นาทาลี : เปล่า เปล่าค่ะ แต่หนูรู้สึกว่ามันกระทบใจจริงๆ

ลูอิซ : ความคิดนี้ทำให้ฉันรู้สึกแย่มาก

ฟาซ : ฉันไม่อยากให้เธอทำงาน

ลูอิซ : แต่เสร็จเรียบร้อยแล้วค่ะที่รักฉันเซ็นสัญญาแล้วรู้หรือ

เปล่านั้นฉัน รู้สึกสบายใจที่สุดเลย

(*La Demande d'emploi* ตอนที่ 16)

ปัญหาเรื่องงานทำลายความรักความผูกพันในครอบครัว ตัวละครทั้งสามคือวาลาซ ภรรยาและบุตรสาวของฟาซกลับกลายเป็นผู้ทำลายชีวิตของฟาซในที่สุด

ในเรื่อง *Les Travaux et les Jours* ห้องทำงานเป็นเสมือนแหล่งรวมภาระหนักหน่วงของตัวละคร ในฉากที่พนักงานรับโทรศัพท์ลูกค้า เราจะเห็นเรื่องราว

ต่างๆ ที่ทยอยเกิดขึ้นรวมทั้งปฏิภณของตัวละคร ทั้งเหตุการณ์ที่ดำเนินไปเป็นปกติ และวิกฤติการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ประกอบเป็นภาพชีวิตท้องถิ่นรันทดต่อสู้ ตัวละครส่วนใหญ่ประสบปัญหาของคนธรรมดาสามัญ เช่น อานน์วิตกเรื่องลูกสาวแม้จะอยู่ในที่ทำงาน หรือนิโกลกังวลเรื่องลูกชายและเรื่องคู่รักของเธอ อีแวนท์หว่งเรื่องการศึกษาของหลานชาย นายช่างก็แยร์โมพรำรำพันถึงความทรงจำเกี่ยวกับพ่อและความโหยหาอาลัยประเทศสเปน ยิ่งไปกว่านั้นพวกเขายังเผชิญปัญหาอื่นๆ อีก ได้แก่ การใช้อำนาจบาตรใหญ่ในหน้าที่ การปลดคนงาน เป็นที่น่าสังเกตว่าพนักงานเหล่านี้พยายามเรียกร้องให้บริษัทกันห้องทำงานให้เป็นสัดส่วนแยกจากพวกพนักงานพิมพ์ดีดเนื่องจากรำคาญเสียงเครื่องพิมพ์ดีดและเสียงคุยจ้อกแจ้กของพนักงาน เสียงเรียกร้องดังกล่าวสะท้อนความต้องการเขตแดนเป็นเอกเทศของตัวละคร

NICOLE. – Et la cloison?

JAUDOUARD. – A été déclassée dans l'ordre des priorités

YVETTE. – Quand vous parlez vous avez complètement cessé de renifler c'est fini votre sinusite on dirait?

JAUDOUARD. – Au printemps cocotte chaque année ça se débouche

NICOLE. – A l'Administration des Ventes ils l'ont obtenue

GUILLERMO. – C'était en cinquante-cinq petit serais-tu capable de faire un boulot convenable sur cette pièce? C'était un moulin qui datait des années trente [...]

NICOLE. – Entre eux et les Achats et ça a été monté dans les trois mois alors qu'il y avait moins de raisons qu'entre nous et l'Administration des Ventes

ANNE. – Ce n'est pas seulement le bruit de leurs machines ça piaille et ça babille ce service c'est une basse-cour et nous on l'a demandée il y a combien de temps ?

NICOLE. – C'était promis c'est budgeté oui ou non?

(*Les Travaux et les Jours*, morceau quatre)

นิโกล : แล้วผนังกันห้องล่ะ

โจคูอาร์ : ถูกปลดลำดับความสำคัญไปแล้ว

อิวต : ตอนคุณพูดคุณไม่ได้สุดจุมกฮิตฮาดเลย โพรจจุมกคุณหาย
อีกเลบแล้วกระมัง

โจดูอาร์ : ตอนฤดูใบไม้ผลิ ทูนหัว นำมุกไหลทุกปีแหละ

นิโกล : ที่ฝ่ายบริหารแผนกขาย พวกเขาได้นี้

ก็แบร์โม : นั้นมันปี 55 หนูน้อย อยู่ห้องแบบนี้จะทำอะไรได้ เป็นเครื่อง
บครุ่นปี 30 [...]

นิโกล : กั้นห้องระหว่างพวกนั้นกับแผนกซื้อภายในสามเดือนแต่
ระหว่างพวกเรากับฝ่ายบริหารแผนกขายยังมีเหตุผลน้อยกว่าด้วยซ้ำไป

อานน์ : ไม่ใช่แต่เพียงเสียงเครื่องพิมพ์ดีดของพวกนั้นนะ คุณกัน
จ้อกแจ้กไม่ได้ศัพท์ แผนกนี้เป็นลานเลี้ยงนกหนูไปแล้ว เราละขอมานาน
เท่าไรแล้ว

นิโกล : สัญญาแล้ว บประมาณเกือบหมิตแล้วไซหรือเปล่านั้น

(*Les Travaux et les Jours* ตอนที่ 4)

นำขันที่ชื่อเรียกห้องนี้ได้รับอนุมัติหนึ่งวันก่อนที่แผนกนี้จะถูกยุบ เมื่อต้องแบกรับภาระหนักหน่วงของชีวิต ตัวละครจึงต่อสู้ป้องกันตัวเช่นปลูซน ความผูกพันระหว่างคนเหล่านี้เกิดจากความรูสึกร่วมกันในการต่อต้านกฎบริษัทและระเบียบสังคมซึ่งแสดงออกอย่างไม่รู้ตัว เมื่อความมั่นคงพังทลายเพราะบริษัทถูกยุบ ต่างคนต่างพลิกแพลงหาทางออกที่ดีที่สุดเพื่อหาที่พักพิงใหม่ อานน์ใช้ความสัมพันธ์ฉันชู้สาวให้เป็นประโยชน์ นิโกล อิวตและก็แบร์โมตกลงจะใช้ชีวิตร่วมกันสามคน ความสมานฉันท์ของหญิงสองคนที่ทำงานร่วมกันดูจะอยู่เหนืออารมณ์หึงหวง ชุมชนใหม่จึงก่อกำเนิดขึ้นพร้อมความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ ในสภาวะเช่นนี้ โลกส่วนตัวจะช่วยพยุงจิตใจไว้ ตัวละครทั้งหมดผ่านจากช่วงเวลาชีวิตขึ้นกับผู้อื่นไปสู่ภาวะเป็นไทแก่ตน สิ่งที่ทำให้คงอยู่ต่อไปได้คือความมุ่งมั่นที่จะอยู่รอด

ฉากชีวิตเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ถูกนำมาผูกร้อยเพื่อชี้ให้เห็นว่าปัจเจกชนมีบทบาทในสังคมและในขณะเดียวกันก็ล้มลุกคลุกคลานเมื่อถูกสังคมภายนอกกดดัน

ทุกฉากเต็มไปด้วยความผันแปรและความขัดแย้ง วินาแวร์รู้ว่าสถานการณ์ทางเศรษฐกิจกำหนดการดำรงชีวิต อีกทั้งยังเข้าใจอย่างต่องแท้ว่าหากจะแสดงภาพผู้คนดิ้นรนต่อสู้ในสังคม จะต้องนำเสนอด้วยกลวิธีอันแบบแปลเพื่อให้ผู้ชมคล้อยตามบทละครของวินาแวร์สะท้อนปัญหาชีวิตครอบครัว ความรักและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจโดยไม่เดินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ หากแต่เลือกช่วงเวลาวิกฤติของตัวละครแต่ละคนมาผสมผสานคละกัน นอกจากนี้เราจะเห็นได้ว่าไม่มีฉากยาวๆ ที่ตัวละครพรั้งรำพันถึงความทุกข์ร้อนของตน มีเพียงบทสนทนาธรรมดา วินาแวร์กล่าวว่า "เป็นฉากชีวิตสามัญที่สุดจะคาดคิด แยกแยะมิได้ และเป็นกลางที่สุด"⁹ อย่างไรก็ตามถ้าเราพิจารณาโดยละเอียดจะรู้สึกกว่าบทสนทนาเหล่านี้สะท้อนภาวะที่กดดันตัวละครแต่ละคน เมื่อเรื่องถ้อยหน้าร้อยหน้าพันไว้ด้วยกันจึงกลายเป็นเสียงแข็งแซ่ซ่าชวนโคกนาฏกรรมแห่งชีวิตปัจจุบัน

3. มิติแห่งภาษา

3.1 ถ้อยทีละไว้

วินาแวร์เรียกตัวเองว่า "ช่างปั้นวัตถุศิลปะ" และยืนยันว่าในงานประพันธ์ที่ดี "จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญแก่วัตถุศิลปะ ซึ่งในที่นี้หมายถึงถ้อยคำที่ใช้สนทนากัน"¹⁰ เนื่องจากคนเราพูดไปได้เรื่อยๆ และหยุดบ้างโดยไม่จำเป็นต้องสื่อเจตนาใดทั้งสิ้น วินาแวร์จึงไม่ใช่เครื่องหมายวรรคตอนในบทประพันธ์เพื่อให้ใกล้เคียงมากที่สุดกับการพูดในชีวิตจริง ในบทละครของเขา ข้อความไม่ต่อเนื่องบทสนทนาของตัวละครไปคนละทางหรือเฉียดกัน ผู้ชมจะสงสัยอยู่ตลอดเวลาว่าถ้อยคำที่ดูไม่เป็นเรื่องเดียวกันเข้ามาเกี่ยวข้องกันได้อย่างไร และจะต้องคาดเดาเองว่าใครพูดกับใคร ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือต้องเข้าใจสิ่งที่ละไว้ไม่ได้พูด คำที่ละไว้ซึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹ Michel Vinaver, *Ecrits sur le théâtre, tome 1* (Paris: L'Arche, 1998), p.307.

¹⁰ Michel Vinaver, "Auto-Interrogatoire," in *Ecrits sur le théâtre, tome 1* (Paris: L'Arche, 1998), p.315.

เป็นเหมือนหลุมดำมืดมืดในบทสนทนานั้นเองกลับช่วยให้บทโต้ตอบที่ดูเหมือนไม่รับส่งกันเลยสื่อความหมายได้อย่างน่าพิศวง

ความตั้งใจปะติดปะต่อความจริงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งในการอ่านบทละครของ วินาแวย์ คำพูดของตัวละครในแต่ละขณะเป็นปริศนาน่าขบคิด แต่มิใช่ว่าจะต้องเพ่งพินิจพิจารณาอย่างคร่ำเคร่ง เพียงปล่อยใจติดตามการสนทนานั้นก็อาจเข้าใจความหมายได้เอง วินาแวย์อธิบายว่า

“สิ่งที่กระแสแห่งชีวิตประจำวันพัดพามาคือข้อมูลไม่ต่อเนื่อง ไร้รูปทรง ไม่เข้ากัน ไม่มีต้นมีปลาย การประพันธ์ไม่ใช่การจัดระเบียบแต่เป็นการรวบรวมข้อมูลไว้ด้วยกัน ไม่ต้องตกแต่ง เพียงแต่เกี่ยวไขว้กันไว้ ข้อมูลที่พาดพันกันจะประสานกันในลักษณะเฉพาะ เว้นช่องว่างไว้เป็นระยะๆ แล้วความกระจ่างชัดจะค่อยๆ ปรากฏขึ้น”¹¹

บทโต้ตอบดูเผินๆ เหมือนไร้สาระ แต่ถ้าเรานำมาเรียงต่อกับประโยคอื่นจะพบความหมายที่ซ่อนเร้นไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

NICOLE. – Guillermo tu n'as pas envie d'un enfant à toi ?

YVETTE. – Ou deux ?

NICOLE. – Un avec chacun ?

ANNE. – Mon mari et moi tous les problèmes qu'on a eus avec Judith ça aurait dû nous rapprocher

YVETTE. – Trois plus deux ça fera cinq

NICOLE. – Si tu comptes l'affreux Roger

JAUDOUARD. – J'y pense

ANNE. – Depuis quand?

JAUDOUARD. – Ma sinusite en février

ANNE. – Cécile m'avait prédit elle m'avait dit fais attention ce monsieur est un polisson Cécile me connaît bien elle sait que je ne m'engage pas à la légère

YVETTE. – Cosson Après-Vente

¹¹ Michel Vinaver, *Ecrits sur le théâtre, tome 1* (Paris: L'Arche, 1998), p.133.

NICOLE. – C'est notre supériorité le procédé de fabrication n'a pas varié l'émail a résisté

ANNE. – Et vous croyez que je dois accepter?

JAUDOUARD. – Tu seras bien là

ANNE. – C'est quand même une couleuvre à avaler

YVETTE. – Ca va être la maison du berger

JAUDOUARD. – Et ça me sera précieux à moi d'avoir quelqu'un de proche dans le Service du Personnel

NICOLE. – Dans le cas pareil Monsieur Jaudouard qu'est-ce qu'on répond? Nous lui avons déjà écrit trois fois

ANNE. – Non je ne t'en veux pas au contraire Yvette j'aime autant ça

JAUDOUARD. – Allez vous plaisantez Guillermo plaisante

YVETTE. – Un tuyau peut-être Anne oui de temps en temps

GUILLERMO. – C'est prêt Nicole il y a M.Jaudouard qui te parle

(*Les Travaux et les Jours*, morceau neuf)

นิโกล : ก็แยร์โมเธอไม่ยอมมีลูกสักคนหรือ

อิวต : หรือสอง

นิโกล : หรือหนึ่งคนกับแต่ละคน

อานน์ : สำหรับสามกับฉัน ปัญหาของเราทุกเรื่องที่มาจากจิตทำ
ให้เราใกล้ชิดกันมากขึ้น

อิวต : สามบวกสองเป็นห้า

นิโกล : ถ้าเธอรวมเจ้าโรเซตัวแสบไปด้วย

โจตูอาร์ : ฉันก็ว่าอย่างนั้น

อานน์ : ตั้งแต่เมื่อไร

โจตูอาร์ : อาการโพรงจมูกอักเสบของผมในเดือนกุมภาพันธ์

อานน์ : เซซิลเตือนฉันแล้วเธอบอกว่าระวังนะผู้ชายคนนี้เป็นพวก
เจ้าชู้ประชูดิน เซซิลรู้จักฉันดีเธอรู้ว่าฉันเป็นคนจริงจัง

อิวต : บริษัทโกซงแผนกบริการหลังการขายค่ะ

นิโกล : เป็นข้อเหนือกว่าของเราจะกระบวนการผลิตไม่ได้เปลี่ยนผิว
เคลือบ สามารถทนทาน

- อานน์ : คุณคิดว่าฉันควรตอบรับหรือคะ
 โจคูอาร์ : ที่นั่นเธอจะสบาย
 อานน์ : ก็ยังรู้สึกอึดอัดก็เหลือเต็มทน
 อีแวนต : คงจะเป็นแบบกระท่อมน้อยของคนเลี้ยงแกะ
 โจคูอาร์ : แล้วก็ดีมากสำหรับผมที่มีคนใกล้ชิดอยู่ด้วยที่แผนกบุคคล
 นิโกล : ในกรณีนั้นคุณโจคูอาร์เราจะตอบว่าอย่างไร เราเขียนถึงเขา
 สามครั้งแล้ว
 อานน์ : เปล่าฉันไม่ได้โกรธเธอตรงกันข้ามอีแวนตฉันชอบมากเหมือนกัน
 โจคูอาร์ : แน่คุณล้อเล่น ก็แบริ่มล้อเล่น
 อีแวนต : คงเป็นช่องทางหนึ่งนะ อานน์ ใช่ เป็นครั้งคราว
 ก็แบริ่ม : พร้อมแล้วนิโกล คุณโจคูอาร์จะพูดกับเธอ

(Les Travaux et les Jours ตอนที่ 9)

บทโต้ตอบข้างต้นเป็นภาษาพูดที่ไม่ได้กลั่นกรอง ใช้ประโยคสั้นๆ บางครั้งก็ไม่จบความ คำพูดโผล่ขึ้นมาลอยๆ ไม่มีหัวมีท้ายเพราะหยิบยกมาจากวาระต่างๆ เหมือนที่ได้ยินในชีวิตจริง ผิดแผกจากการสนทนาราวรื่นต่อเนื่องในบทละครแบบเดิมอย่างสิ้นเชิง ผู้อ่านหรือผู้ชมจะต้องปะติดปะต่อด้วยคำและเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ เองเพื่อเข้าใจสถานการณ์ของตัวละครซึ่งกำลังเผชิญความยุ่งยากในครอบครัวและมีปัญหาหัวใจในขณะที่บริษัทอยู่ในภาวะวิกฤติ ความยากลำบากของการตีความอยู่ที่บทสนทนาของตัวละครซึ่งไม่เอื้อต่อการติดตามเนื้อเรื่อง คำพูดของแต่ละคนปะปนไปกับการพูดคุยของตัวละครอื่นๆ จนเกิดถ้อยคำซับซ้อนที่ไม่ส่งรับกันแต่สามารถสื่อความหมายนานัปการ ผู้อ่านต้องปะติดปะต่อปัจจัยหลากหลายเข้าด้วยกัน ได้แก่ มุมมอง อารมณ์และเหตุการณ์ที่แทรกอยู่ในเรื่องสัพเพเหระที่ตัวละครพูดคุยกันในที่ทำงาน นับเป็นลีลาภาษาที่สั่นไหวเป็นธรรมชาติที่สุด แม้จะดูสับสนแต่สมจริงด้วยเลียนแบบความอลหม่านในชีวิตประจำวัน หมิ่นถ้อยร้อยคำที่กระจัดกระจายเหล่านี้เป็นองค์ประกอบของชีวิตที่แปรเปลี่ยนไปทุกขณะ

บทละครของวินาแวย์จึงดูเหมือนอ่านยากเพราะการส่งรับคำพูดที่ซับซ้อน อาจทำให้ตีความไขว้เขว แต่ความหลากหลายของเหตุการณ์และบทสนทนาที่ค้าง อยู่กลับช่วยเน้นความฉับพลันของการดำเนินเรื่อง กลวิธีการเขียนเช่นนี้ทำให้เรื่อง ที่เพิ่งเกิดขึ้นถูกกล่าวถึงได้ทันที ผู้ชมยังไม่ทันเมื่อหน้าย อีกทั้งมีอาจหยุดคิดเพื่อ คาดเดาตอนต่อไปเพราะจะทำให้ตามเรื่องไม่ทัน ฉลอง ลูปี ริวีแอร์ แสดงความเห็น อย่างเฉียบแหลมว่า “วินาแวย์เป็นนักสังคมนิยมเรื่องเวลา เราต่างก็ทราบดีว่าละคร เป็นศิลปะแห่งปัจจุบัณกาล กาลดังกล่าวเป็นความอยู่รอดของละคร [...] ความ สมจริงและสุนทรีย์ศาสตร์แห่งละครของวินาแวย์อยู่ที่การนำเสนอปัจจุบัณกาลได้ อย่างฉับพลัน กล่าวคือทำให้ละครที่กำลังเล่นอยู่แสดงความเป็นปัจจุบันยิ่งขึ้นไป อีก”¹² ด้วยกลวิธีทางภาษาดังกล่าว วินาแวย์สามารถถ่ายทอดชีวิตที่กำลังดำเนินอยู่ อย่างเข้มข้นไว้ในละครของเขา ช่องว่างที่ละไว้ในบทสนทนากระตุ้นให้ผู้อ่านและ ผู้ชมละครครุ่นคิดถึงความสัมพันธ์ของนานาปัจจัยที่ปรากฏในภาพชีวิตหลากหลาย บทโต้ตอบของตัวละครซึ่งดูเหมือนไปคนละทางกลับไขว้ประสานเกิดเอกภาพอย่าง ดงงาม วินาแวย์คงจะต้องการบอกว่า หากเราหาความหมายของชีวิตที่ราบเรียบไม่ พบ เราคงต้องย้อนกลับไปพินิจพิจารณาแต่ละอุบัติการณ์และวิเคราะห์ว่าเรื่อง ต่างๆ เหล่านั้นส่งรับกันอย่างไร

3.2 ความหมายหลายระดับ

กลวิธีการประพันธ์แนวใหม่ของวินาแวย์เน้นองค์ประกอบที่ปราศจาก ความต่อเนื่อง ฉากย่อยๆ ในชีวิตของตัวละครที่ชวนให้สับสนมิได้เกิดขึ้นโดย บังเอิญ หากแต่ผู้ประพันธ์จงใจแทรกสลับเพื่อสร้างความחרรษาแก่ผู้อ่านซึ่งต้องตัด ต่อภาพต่างๆ เองและค้นพบว่าความจริงและเหตุการณ์นั้นๆ ซึ่งดูไม่ใช่ความใดๆ ทั้งสิ้นนั้นกลับนำเสนอความหมายหลากหลายระดับของบทพูด ในเรื่อง

¹²Jean-Loup Rivière, "Préface," in *Théâtre complet de Michel Vinaver, tome I* (Paris: Actes Sud, 1986), p.16.

La Demande d'emploi บางขณะคำพูดของตัวละครสั้นดูเหมือนไปกันได้ บางขณะกลับไม่สอดคล้องกันแต่ตามติดกันไปเรื่อยๆ ตัวอย่างเช่น

FAGE. - Mes nerfs sont à toute épreuve il le faut
 NATHALIE. - Papa j'aurais quelque chose à te faire savoir
 FAGE. - Eh bien dis
 NATHALIE. - J'attends un bébé papa
 FAGE. - De qui?
 NATHALIE. - D'un certain Mulawa
 WALLACE. - Vous avez donc décidé de remettre votre démission
 LOUISE. - Ce sont les petites choses souvent qui comptent chéri dans un premier contact ce sont elles qui peuvent être déterminantes si on a pris le soin de se cirer les souliers si les ongles sont propres
 FAGE. - Je sais si le nœud de la cravate est bien au milieu du col
 LOUISE. - Si la chemise
 WALLACE. - Racontez
 NATHALIE. - Tu l'as vu papa je l'ai amené deux ou trois fois à la Maison
 (*La Demande d'emploi, morceau 2*)

- ฟาช : เส้นประสาทผมตั้งเครียดไปหมด คงต้อง
 นาทาลี : พ่อคะ หนูมีเรื่องจะบอก
 ฟาช : ว่ามาเลย
 นาทาลี : หนูท้องค่ะ พ่อ
 ฟาช : กับใคร
 นาทาลี : คนที่ชื่อมุลาวา
 วาลาซ : คุณเลยตัดสินใจลาออก
 ลูอิซ : เรื่องเล็กๆ นี่สำคัญนะคะที่รักตอนที่รู้จักกันครั้งแรก เพราะเรื่องพวกนี้แหละซึ่งเป็นชี้ตายถ้าเราใส่ใจตรงต่อเท่าเสียหน่อยถ้าดูแลให้ดีให้สะอาด
 ฟาช : ผมรู้ว่าปมเน็กไทอยู่ตรงกลางคอเสื้อหรือเปล่า
 ลูอิซ : ถ้าเสื้อเชิ้ต

วาลาซ : เล่าสิครับ

นาตาลี : พ่อเคยพบเขาแล้วหนูพาเขามาที่บ้านครั้งสองครั้ง

(*La Demande d'emploi* ท่อนที่ 2)

บางขณะวาลาซตั้งคำถามหรือคิดคั่งๆ เรื่องสังคมอุตสาหกรรมและมนุษยนิยมแบบใหม่แต่แทบไม่ฟังคำตอบของคุณทนา ส่วนตัวละครอีกสามคน ได้แก่ ฟาซ ภรรยา และบุตรสาวนั้น ใช้ชีวิตครอบครัวในกว่าสามสิบสถานการณซึ่งมีมิติสถานที่และมิติเวลาเหลื่อมซ้อนกัน ไม่มีการจัดลำดับก่อนหลัง มีหัวข้อใหม่เข้ามาเป็นระยะๆ อาทิ เช่น ฟาซกำลังเตรียมตัวไปสัมภาษณ์งาน นาตาลีสบดคำขวัญของพวกหัวซ้ายพลางอ่านนิตยสาร *L'Express* และงานเขียนฉบับสมบูรณ์ของเลนิน ลูอิซเก็บกวาดบ้าน ปล่อยให้ตัวเองและพยายามชกแม่หน้าทั้งห้าเพื่อให้กำลังใจฟาซ ฟาซตำหนิลูกสาว นาตาลีสารภาพความผิด ลูอิซและฟาซวางแผนอนาคตของลูก แม่และลูกเฝ้ารอพ่อกลับเพื่อฉลองวันเกิดด้วยกัน ลูอิซจะไปขอพบวาลาซเพื่อพูดเรื่องสามี ฟาซพานาตาลีไปลอนดอน นาตาลีทำตัวขวางโลกเพราะไม่พอใจที่พ่อแม่เข้าไปรื้อของในห้องนอนของเธอ ฟาซเล่าเรื่องกลองยาเส้นที่สะสมไว้ นาตาลีไม่ยอมทำแท้ง ลูอิซปรารภกับฟาซว่าเป็นห่วงลูกสาว

บทสนทนาหนึ่งๆ สามารถกำหนดบทบาทของตัวละครให้เปลี่ยนไปตามเรื่องที่พูด เป็นที่น่าสังเกตว่าเนื้อเรื่องไม่ได้ขึ้นกับฉาก เรื่องทุกรูปแบบอาจเรียงต่อกันไป แต่ก็สามารถขัดแย้งกันได้ทุกเมื่อ เมื่อเป็นเช่นนี้ การสร้างฉากละครจึงต้องมีลักษณะพิเศษเฉพาะเพื่อสื่อความหมาย เช่น ในฉากละครเรื่อง *La Demande d'emploi* ที่โบสต์ เดส์ เบนิตอง ในช่วงเทศกาลละครแห่งเมืองอวัญปี ค.ศ. 1972 นั้น ฌอง-ปีแอร์ ดูญัต ผู้กำกับละครเลือกใช้ฉากที่สามารถแสดงมิติพื้นที่ที่เหลื่อมซ้อนกันบนเวที ฉากดังกล่าวแทบจะว่างเปล่าแต่สื่อได้ว่ามีหลายสถานที่และหลายเหตุการณ์ซ้อนทับกันบนเวที¹³ ผู้กำกับละครไม่ได้คำนึงว่าจะต้องสร้างฉากที่มี

¹³ *Théâtre aujourd'hui*, n° 8, (Paris: CNDP, 2000), p.70.

เอกภาพ สามารถสลับเปลี่ยนมิติสถานที่และเวลา และสร้างฉากในลักษณะใดก็ได้ บทละครมีโครงสร้างคล้ายบทดนตรี วินาแวร์อธิบายว่า

“ในเรื่อง *La Demande d'emploi* ซึ่งเป็นบทละครที่เหมือน 'บทดนตรี' ที่สุดของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าลองแทนที่เรื่องราวด้วยการผูกไขว้เกร็ดเรื่องหลากหลายเข้าด้วยกันและให้เรื่องดำเนินไปตามลีลาคติกรวีที่ประกอบ ด้วย 'โน้ตเพลงหลักและท่วงทำนองต่างๆ'”¹⁴

ในบทละครเรื่องนี้ ตัวละครต่างมีพื้นที่หรืออีกนัยหนึ่งโลกของตนเองซึ่งเหลื่อมซ้อนโลกของคนอื่นดังได้กล่าวแล้ว การสูญเสียพื้นที่ของฟาซเปรียบได้กับโน้ตเพลงหลัก ฟาซไม่ได้สูญเสียเพียงตำแหน่งในบริษัทเท่านั้น แต่รวมถึงสถานภาพในสังคม ในครอบครัว และแม้แต่ตัวตนของเขาเองด้วย ภาพของตัวละครในด้านต่างๆ ซ้อนสลับไปมาไม่เรียงลำดับกัน บทสนทนาในหลากหลายสถานการณ์เป็นเสมือนโน้ตดนตรีต่างระดับซึ่งสื่ออารมณ์และความหมายต่างกัน แต่เมื่อนำมาเรียบเรียงประสานเสียงสูงต่ำก็เกิดท่วงทำนองอันเสนาะเพราะพริ้งของบทเพลงแห่งชีวิต

4. ความนัยของบทละคร

บทละครของวินาแวร์สะท้อนภาพชีวิตจริงซึ่งมีทั้งความหลากหลายและความขัดแย้ง แต่มิได้หมายความว่าผู้ประพันธ์มุ่งต่อต้านระบบสังคมหรือต้องการเสนอระบบใหม่ วินาแวร์เพียงแต่ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับระบบของสังคมปัจจุบันโดยมิได้ประสงค์จะสั่งสอนหรือปกป้องอุดมการณ์ใดๆ เพียงแต่แสดงให้เห็นว่าความพยายามที่จะอยู่รอด ความจำเป็นและอารมณ์ปรารถนาสามารถทำลายข้อห้ามทางสังคมที่เข้มงวดและสมเหตุสมผลที่สุดลงได้ การใช้ชีวิตร่วมกันสามคนของอิวแตนิโกล และกิแบร์โมในเรื่อง *Les Travaux et les Jours* เป็นการตัดสินใจเพื่อความอยู่

¹⁴ Michel Vinaver, *Ecrits sur le théâtre, tome 1* (Paris: L'Arche, 1998), p.308.

รอดและประคับประคองความรู้สึกของคนทั้งสาม ส่วนความฝันของอานันท์ และโจคูอาร์ที่จะมีความสัมพันธ์อันที่คู่สาวกันเป็นความพยายามที่จะทำให้ชีวิตคู่ที่สิ้นแล้วซึ่งความรักความผูกพันสามารถคงอยู่ต่อไปได้ วินาแวย์ไม่กล่าวโทษตัวละครหรือตำหนิการฝ่าฝืนกฎระเบียบ ตรงข้ามทีเดียว ดูเหมือนว่าพฤติกรรมของตัวละครเหล่านี้จะซ่อนเร้นทัศนคติของผู้ประพันธ์ซึ่งไม่เห็นพ้องกับระบบสังคม

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้แต่ตัวละครที่กำลังดิ้นรนต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าเข้ามาทุกขณะก็ได้ตัดพ้อโชคชะตาหรือประณามความอยุติธรรมในบทละครของวินาแวย์ ไม่มีใครเป็นผู้ร้ายหรือเหยื่ออย่างแท้จริง ในเรื่อง *La Demande d'emploi* วาลาซมีได้เป็นเพศฉมาต ภรรยาและลูกสาวของฟาซไม่ใช่หญิงชั่ว เธอทั้งสองรักฟาซยิ่งนัก ส่วนฟาซไม่ใช่คนฉลาดหรืออ่อนแอหนักหนา เราพูดไม่ได้ด้วยซ้ำไปว่าระบบสังคมทำร้ายฟาซอย่างโหดเหี้ยม ดังจะเห็นได้ว่าฟาซไม่ได้แพ้งหมครูปในการสัมภาษณ์ เขามีโอกาสแก้ตัวใหม่ แต่ฟาซเองกลับยอมจำนนโดยสิ้นเชิง วินาแวย์มิได้ต้องการเสนอทบทวนชีวิต ตัวละครของเขามีใช้ตัวแทนของความผิดถูก วินาแวย์ยืนยันว่าบทละครของเขามุ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคน ความคิดและเหตุการณ์มากกว่าจะเป็นเรื่องเฉพาะคนหรือเฉพาะสิ่ง ความลุ่มลึกของละครจึงอยู่ที่การสะท้อนภาพชีวิตอันซับซ้อน ผู้ชมรับรู้สิ่งที่ตัวละครกำลังประสบและขบคิดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ผู้ประพันธ์เพียงแต่นำเสี้ยวต่างๆ ของชีวิตที่กำลังดำเนินอยู่มายัดเยียดให้ประจักษ์ เมื่อละครปิดฉากลง ผู้ชมไม่อาจคาดเดาได้ว่าชีวิตของตัวละครจะดำเนินต่อไปเช่นไรด้วยกาลเวลาในละครยังไม่สิ้นสุด นับว่าแตกต่างจากละครในชนบทเดิมที่หยุดกระแสเวลานิ่งในตอนจบเมื่อตัวละครสมปรารถนาคือแต่งงานแบบสุขนานุกรมหรือประสบความสำเร็จที่คร่ำชีวิตแบบโทคนานุกรม ในละครของวินาแวย์ แม้ปิดฉากแล้วแต่ผู้ชมยังรู้สึกว่าชีวิตยังคงต้องดำเนินต่อไป จะเกิดอะไรขึ้นกับฟาซซึ่งบินแจกกลองยาสูบที่เขาสะสมไว้ด้วยความรักและห่วงหาญ ลูกสาววัยสิบหกของเขาจะมีอนาคตเช่นใด ในเมื่อหล่อนไม่ยอมทำแท้งแต่วางแผนจะเลี้ยงทารกเองในช่วงสองสามเดือนแรกเท่านั้น กล่าวได้ว่าวินาแวย์ได้เสนอนวัตกรรมแห่งการนำเสนอภาพชีวิตปัจจุบันด้วยลีลาการประพันธ์

อันนำพิทวง นับเป็นศิลปะแห่งละครซึ่งเสนอการจบเรื่องอย่างเปิดกว้างเพื่อให้ใกล้เคียงกับสิ่งที่เป็นอยู่ในชีวิตจริง

บทละครของวินาแวย์จึงเป็นประหนึ่งเวทีแห่ง "ปัจจุบันกาล" ที่นำเสนอเรื่องราวซึ่งไม่มีต้นมีปลาย ด้วยเหตุการณ์ยังไม่สิ้นสุด แต่ละฉากดำเนินไปอย่างไม่ต่อเนื่องราวกับเป็นเสี้ยวหนึ่งของเวลาสำหรับแต่ละบุคคล ตัวละครซึ่งเป็นสามัญชนร่วมยุคสมัยกับเรานั้นล้วนหมกมุ่นกังวลอยู่กับเรื่องส่วนตัวและหน้าที่การงานในสังคม ต่างคนต่างใช้ชีวิตในเสี้ยวเวลาของตน บทสนทนาของตัวละครก็ไม่ต่อเนื่องขาดเป็นช่วงๆ ไร้ซึ่งจุดเชื่อมโยง แต่ถ้อยคำโต้ตอบที่ดูคล้ายขาดวันกลับซ่อนความหมายนำสู่การพูดแต่ละฉากจะนำไปเรียงร้อยสอดประสานกับถ้อยคำใด วินาแวย์ทำหน้าที่เพียงนำเสนอเสี้ยวต่างๆ ของชีวิตปัจจุบัน ปลอ่ยให้ผู้อ่านหรือผู้ชมละครเป็นผู้ปะติดปะต่อชิ้นส่วนที่กระจัดกระจายเพื่อสร้างสรรค์ภาพชีวิตวิจิตรเช่นเดียวกับผลงานของจิตรกรร่วมสมัย อาทิเช่น Rauschenberg¹⁵

ในชีวิตจริงนั้นเราไม่เคยรับทราบเรื่องราวของผู้คนเรียงตามลำดับ เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยมากมายพรุ้งพรูเข้ามาพร้อมกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ เราย่อมต้องยอมรับบทละครที่มีรูปแบบเดียวกับชีวิตจริงได้มิใช่หรือ อย่างไรก็ตาม ผู้ชมส่วนมากมักไม่คุ้นเคยกับบทละครแนวนี้ แซม วอลเตอร์ นักแสดงและผู้กำกับละครชาวอังกฤษกล่าวว่า "ราวกับจำเป็นต้องเกริ่นก่อนการแสดงว่า อย่าตื่นตกใจนะ"¹⁶ หากตั้งคำถามว่าบทละครของวินาแวย์ยากจริงหรือ คงจะต้องตอบว่า "ต่อชิ้นส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันสิ แล้วความมหรรษา ก็จะบังเกิด"

¹⁵ จิตรกรชาวอเมริกัน (ชชะตา 1925 -) เขาได้นำของสิ่งเพหะมาประกอบเป็นภาพเขียนที่มีน้อยเสียดสีสังคม

¹⁶ Sam Walters , "Entretien avec Sam Walters: il ne faut pas paniquer..." in *Théâtre aujourd'hui*, n° 8, (Paris: CNDP, 2000), p.111.

บรรณานุกรม

- Barreto, Evangelina. 1986. L'entretien avec Vinaver. *Acteurs*, n° 42 (novembre) :35-38.
- Ryngaert, Jean-Pierre. 1981. Sur Michel Vinaver : saisir le monde, entre ordre et désordre. *JEU, cahier de théâtre*, 1981.2 : 76-81.
- Sarrazac, Jean-Pierre. 1976. L'écriture au présent : nouveaux entretiens. *Travail théâtral*, n° 24-25 (juillet-décembre) : 82-86.
- Théâtre aujourd'hui*. 2000. n° 8. Paris: CNDP.
- Ubersfeld, Anne. 1986. *Vinaver dramaturge*. Paris: Librairie théâtrale.
- Rivière, Jean-Loup. Préface. 1986. *Théâtre complet de Michel Vinaver, tome 1*, pp.9-21. Paris: Actes Sud.
- Vinaver, Michel. 1998. *Ecrits sur le théâtre, tome 1 -2*. Paris: L'Arche.
- Vinaver, Michel. 1998. Auto-Interrogatoire. *Ecrits sur le théâtre, tome 1*, pp. 303-317. Paris: L'Arche.
- Walters, Sam. 2000. Entretien avec Sam Walters: il ne faut pas paniquer. *Théâtre aujourd'hui, n° 8*, pp.110-111. Paris. CNDP.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย